

Het spel van lesgeven

Leren rolvast leidinggeven aan de klas. Dat is waar *Het Spel van Lesgeven* voor is ontworpen. Zowel beginnende als ervaren leraren kunnen zich zo bezinnen op lastige situaties.

“Je gaat even de klas uit. Wat gebeurt er dan?” Elke lastige lessituatie is een dilemma waar je ook als persoon bij betrokken bent. Je kunt natuurlijk advies vragen aan een collega: hoe zou jij het aanpakken? Blijft het bij praten over je vak, dan is het gevaar echter groot dat je blijft steken in overtuigingen.

Het Spel van Lesgeven gaat uit van de opvatting dat de manier waarop een docent leiding geeft aan de klas van essentieel belang is voor hoe een klas handelt. Bijvoorbeeld wanneer een docent even de klas uit gaat.

De kaarten van het spel geven je de kans praktijksituaties te simuleren. Daarbij komen onvermijdelijk je eigen sterke punten en valkuilen aan bod. In een veilige setting kun je dan nieuw gedrag uitproberen en je eigen maken.

Het kan leuk en nuttig zijn om dit samen te doen met collega's. Je moet dan ook de rol van een leerling spelen zodat je leert je beter in hem of haar te verplaatsen. Bovendien hoor je uiterst zinnige dingen over jezelf van medespelers die de rol van jouw leerlingen hebben.

Honderd kaarten

Het Spel van Lesgeven bestaat uit vier sets kaarten.

- a) 40 **lessituatiekaarten** beschrijven de praktijk en vormen het startpunt om lastige situaties te bespreken en uit te spelen. Kernvraag: wat gebeurt er in de klas?
- b) 25 **interventiekaarten** beschrijven effectieve manieren om in te grijpen en ontrafelen wat succesvolle leraren doen. Ze bieden praktische, snelle oplossingen. Kernvraag: Hoe pak ik het aan?
- c) 25 **coachkaarten** bevatten vragen die de leraar laten reflecteren op de interactie in de klas. Wat is je eigen aandeel hierin en vanuit welke achtergrond ben je bezig met lesgeven? Kernvraag: Welke kwaliteiten zet ik in?
- d) 10 **perspectiefkaarten** hebben de functie dieperliggende overtuigingen bewust te maken. Ze bevatten vragen naar motivatie en drijfveren. Kernvraag: Vanuit welk perspectief handel ik?

Groepstraining

Jan Ausum gebruikt het spel in zijn training over rolvast leidinggeven aan groepen van ongeveer tien docenten. Drie middagen richten zij zich op situaties die zij lastig vinden. Het kan zijn dat iemand een erg onrustige groep heeft. “Ze kunnen geen enkele vrijheid aan. Ik moet voortdurend alles in de gaten houden.” Volgens Ausum is het thema hierbij ruimte geven of ruimte beperken. Het is dan van belang een structuur te vinden die houvast biedt. Voor een ander is het moeilijk om leerlingen te motiveren. “Zeg ik: ‘Zijn er vragen over het huiswerk?’ dan is er niemand met een vraag. Geef ik uitleg op het bord, dan begint iedereen te kletsen. Zet ik ze dan zelf aan het werk, dan blijkt dat ze er niets van snappen. Hoe krijg ik ze zover dat ze hun werk doen?” In de training zal dan aandacht moeten zijn voor dwingen en motiveren.

De leraar...

1. Slaagt erin ieders aandacht te krijgen.
2. Beantwoordt de volgende vragen:
 - Wat ga je dadelijk doen en waar is dat goed voor?
 - Hoe ga je dadelijk aan het werk? (bijvoorbeeld samenwerken, internet of niet)
 - Hoeveel tijd krijg je?
 - Kun je hulp krijgen?
 - Wat heb je aan het eind bereikt? (bijvoorbeeld: 'Je kunt zien dat je klaar bent als...')
 - Wat doe je als je eerder klaar bent dan anderen?
3. Controleert of iedereen dit begrepen heeft: 'Zijn er vragen?'
4. Geeft het startsignaal: 'Dan nu aan het werk!' en laat hen los.
5. Is daarna enige tijd niet meer aanspreekbaar: ze moeten nu zelf starten. Hij gaat pas na een tijd kijken hoe er gewerkt wordt.

Soms doen leerlingen ook gewoon niet wat er wordt gevraagd. "Ze leveren massaal een opdracht niet in (handelingsdeel). Ook niet bij de tweede en derde kans. Het kan ze gewoon niks schelen." In een dergelijk geval moeten de mogelijkheden om de druk op te voeren aan de orde komen.

Persoonlijker en concreter

In de training bespreken de docenten in tweetallen hun eigen casussen. Een van beiden krijgt de rol van coach. Docente Carla, die te kampen heeft met leerlingen die het handelingsdeel niet inleveren, pikt uit het coachgesprek iets belangrijks op: "Ik moet meer vertellen waaróm ze iets moeten doen. Ik moet op zijn minst een voordeel noemen van de opdracht inleveren. Bijvoorbeeld dat we ze dan kunnen helpen bij het keuzeproces voor de nieuwe school."

Carla's 'coach' heeft haar een aantal gerichte vragen gesteld met behulp van coachkaart nr. 18: 'Onderzoek je vaardigheden in instructie'. Volledige instructie geven betekent: alle stappen die op het kaartje staan genoemd ook daadwerkelijk doorlopen. Vragen voor de leerlingen beantwoorden zoals: Waarom is het belangrijk? Waarom moet je dit eigenlijk doen, waar is het goed voor? Hoe ga je dat doen? Even later wordt deze situatie geoefend in een praktijksimulatie. De collega's van Carla spelen bijzonder levensecht de klas met leerlingen. Carla krijgt na afloop als feedback: "Je gaf voorbeelden; dat werkte heel sterk. Zo wordt het persoonlijker, concreter, kunnen leerlingen het vertalen naar zichzelf."

Lichaamstaal

Docente Rosalie brengt een voor velen herkenbare situatie in: een leerling die maar in discussie blijft gaan met de docent, terwijl het eigenlijk nergens over gaat. De leerling wil de docent alleen maar aan de praat houden. Rosalie geeft aan dat ze het lastig vindt om krachtig de leidende positie in te nemen. Ze krijgt de opdracht dat in een praktijksimulatie

De leiding nemen is initiatief nemen

te oefenen. "Zorg ervoor dat jij degene bent die leidt; de leerling volgt jou, jij mag de leerling niet volgen."

De feedback die trainer Jan Ausum haar na afloop geeft: "Je buigt over de tafel van de leerling heen. Je neemt dan een begeleidende houding aan, geen leidende. Je herhaalt haar woorden: dan volg je haar letterlijk. Een interventie die goed werkt is het contact verbreken. Weglopen. De leiding nemen is initiatief nemen. Zeggen: 'Ik wil dat je...'. Zorgen dat zij jouw impuls volgt. Uitgestelde aandacht geven werkt ook goed. Maak daar een sport van. Ook in je lichaamstaal moet je dominantie uitstralen; bijvoorbeeld de ander langer aankijken dan andersom."

Uitbreiden repertoire

Jan Ausum heeft het spel gemaakt. "Ik heb 32 jaar als leraar in het voortgezet onderwijs gewerkt en heb mijn ervaring volledig in dit spel willen leggen. In de verslagen van honderden lesbezoeken bij collega's heb ik patronen gevonden die weergeven hoe het contact tussen docent en klas vastloopt en hoe het weer op gang gebracht kan worden. Ik heb de meest geslaagde interventies precies beschreven voor dit spel."

Het oefenspel is voor zowel beginnende als ervaren leraren. Zij kunnen het spel op verschillende manieren spelen: alleen, met een collega, met een coach of in een groep. Door het spel worden ze geconfronteerd met wat zij lastig vinden. Maar *Het Spel van Lesgeven* confronteert niet alleen; het is rijk aan levensechte situaties en oplossingsstrategieën. Het biedt tal van concrete suggesties waarmee een docent zijn repertoire kan uitbreiden en dat direct toepassen in de klas.

Spel van lesgeven kan worden besteld via www.cps.nl/uitgeverij. Informatie over de training:

Jan Ausum, j.ausum@cps.nl, T (033) 453 43 44.